

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

1. ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗΝ ΔΙΔΑΚΤΕΑ ΥΛΗ ΤΟΥ Β΄ ΜΕΡΟΥΣ ΤΟΥ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΥ

1.1 Βασικοί στόχοι στη διδασκαλία της λατρείας της Εκκλησίας.

Η διδακτέα ύλη που αντιστοιχεί στο δεύτερο μέρος του σχολικού εγχειριδίου φέρει τον τίτλο: «Από τη λατρεία της Εκκλησίας».

Γενικός στόχος του μέρους αυτού είναι να κατανοήσει ο μαθητής τη σπουδαιότητα της λατρείας και να συνειδητοποιήσει, ότι μέσω αυτής μπορεί να συμμετέχει με βαθύτερο και προσωπικό τρόπο στη ζωή της Ορθόδοξης Εκκλησίας.

Η μέχρι τώρα εμπειρία δείχνει ότι η διδασκαλία του τμήματος αυτού γινόταν στο μεγαλύτερο μέρος του με θεωρητικό και ακαδημαϊκό τρόπο. Χωρίς να παραθεωρείται το καθαρά γνωστικό στοιχείο χρειάζεται, κατά τη γνώμη μας, να γίνεται μια βιωματική προσέγγιση των παρεχόμενων γνώσεων.

Ειδικότεροι στόχοι της διδασκαλίας μπορούν να είναι:

- Η κατανόηση της γένεσης και της εξέλιξης της λατρείας στην Εκκλησία.
- Η συνειδητοποίηση της σχέσης της λατρείας με την καθημερινή ζωή.
- Η γνωστική και ταυτόχρονα βιωματική προσέγγιση των μυστηρίων της Εκκλησίας.
- Η κατανόηση του ρόλου της τέχνης - σε όλες της τις εκφράσεις - στη λατρεία.
- Η κατανόηση του νοήματος, που έχουν οι χριστιανικές γιορτές στην προσωπική ζωή του πιστού στο χώρο της Εκκλησίας.

Το βάρος της ύλης του Β΄ μέρους πρέπει να δοθεί, όχι τόσο στην ακαδημαϊκή προσέγγιση της εξέλιξης της χριστιανικής λατρείας, όσο στην κατανόηση από τους μαθητές της σημασίας της λατρείας για την προσωπική τους ζωή.

Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη σημασία στα παρακάτω στοιχεία, τα οποία διαδραματίζουν σπουδαίο ρόλο στην αξιολόγηση των μαθητών.

α. Οι συμβολισμοί. Το θέμα των συμβόλων στην ορθόδοξη λατρεία είναι καίριο, αλλά και δύσκολο στη διδασκαλία του. Αυτό οφείλεται, σε ένα μεγάλο μέρος, στην αδυναμία των σημερινών νέων να κατανοήσουν τους θρησκευτικούς συμβολισμούς όχι με τη μορφή των τύπων, αλλά ως στοιχεία που συμβάλλουν στη βίωση μιας πραγματικότητας.

Ερμηνεύοντας π.χ. την τριπλή κατάδυση του βαπτιζόμενου στο νερό θα πρέπει να συζητηθεί, αν και πώς ο συμβολισμός αυτός μπορεί να έχει σημασία για τη ζωή του μαθητή σήμερα (θάνατος και ανάσταση σε όλες τους τις διαστάσεις).

Διδάσκοντας το συμβολισμό του χορού του Ησαΐα στο μυστήριο του γάμου θα χρειαστεί να εξηγηθεί ο τρόπος που -σύμφωνα με την Εκκλησία - μπορεί ένα νεαρό ζευγάρι από τη στιγμή εκείνη να ξεκινήσει ένα νέο «χορό της ζωής».

Γιατί το ψωμί και το κρασί δεν είναι απλοί τύποι και σύμβολα, αλλά μέσα στη Θεία Ευχαριστία μεταβάλλονται μυστικά σε Σώμα και Αίμα Χριστού, για να ζει ο άνθρωπος;

Εφόσον δοθούν οι παραπάνω διαστάσεις στη διδασκαλία των συμβόλων της ορθόδοξης λατρείας, πρέπει να αξιολογηθεί ανάλογα:

- ο βαθμός κατανόησης του συμβολισμού
- η ποιότητα αντίληψης της σημασίας του συμβολισμού για τη ζωή των ανθρώπων
- ο τρόπος κριτικής αντιμετώπισης του θέματος του συμβολισμού
- ο βαθμός της ικανότητας συσχετισμού των συμβόλων και των συμβολισμών με άλλες εκφράσεις του ανθρώπινου βίου.

β. Η κοινωνική διάσταση της ορθόδοξης λατρείας. Η ορθόδοξη λατρεία δεν αποτελεί ατομική υπόθεση, αλλά «έργο του λαού». Το δεύτερο αυτό στοιχείο είναι εξίσου δύσκολο να κατανοήσει ο μαθητής, δεδομένου ότι, κατά κανόνα, η εμπειρία του είναι αντίθετη μ' αυτό. Ο νέος λατρεύει, ή έμαθε να λατρεύει ατομοκεντρικά. Αντίθετα, θα χρειαστεί να του διδάξει με έμφαση ο εκπαιδευτικός τον κοινωνικό χαρακτήρα της λατρείας. Η ορθόδοξη λατρεία είναι τρόπος συνύπαρξης προσώπων και μπορεί να κατανοηθεί έτσι, από τη στιγμή που ο άνθρωπος συμμετέχει στις λατρευτικές ευκαιρίες της Εκκλησίας. Ο

κοινωνικός χαρακτήρας είναι δυνατό να κατανοηθεί και με ομαδικές δημιουργικές εργασίες στην τάξη και στο σπίτι, οι οποίες θα βοηθήσουν τον εκπαιδευτικό να αξιολογήσει καλύτερα τους μαθητές, παρατηρώντας και την ικανότητά τους να εργάζονται ομαδικά.

Για την αξιολόγηση του μαθητή σχετικά με όσα αναφέρθηκαν παραπάνω πρέπει ο εκπαιδευτικός να λάβει υπόψη του:

- το βαθμό κατανόησης του κοινωνικού χαρακτήρα της ορθόδοξης λατρείας,
- τον τρόπο, με τον οποίο προσπάθησε να προσεγγίσει το θέμα,
- την ποιότητα της προσέγγισης.

2. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

2.1 Ερωτήσεις ανάπτυξης

1. Ποιοι ήταν οι παράγοντες που συνετέλεσαν στη διαμόρφωση του βυζαντινού τυπικού λατρείας και πώς νομίζετε ότι λειτούργησαν στη διαμόρφωσή του;
2. Η σφραγίδα της δωρεάς του Χριστού κατά το μυστήριο του Χρίσματος δημιουργεί αυξημένες ευθύνες στη ζωή του πιστού. Ποιες είναι, κατά τη γνώμη σου;
3. Να περιγράψετε τα κύρια στοιχεία της «αγίας αναφοράς».
4. Ποια είναι η ποιότητα της ειρήνης, για την οποία προσεύχεται η Εκκλησία στη Θ. Ευχαριστία και γενικότερα σε σχέση με την ειρήνη, την οποία επιδιώκει ο κόσμος;
5. Οι ύμνοι της Εκκλησίας αποτελούν απλά δείγματα θρησκευτικής ευσέβειας; Τεκμηριώστε τις απόψεις σας με παραδείγματα.
6. Θα μπορούσε η εκκλησιαστική μουσική να βοηθήσει στην αναζήτηση μιας ουσιαστικής σχέσης σας με το Θεό και με ποιο τρόπο;
7. Ως ποιο σημείο πιστεύετε ότι το προσωπικό βίωμα επηρέασε τους καλλιτέχνες στη διαμόρφωση των εικονογραφικών κύκλων στη βυζαντινή εικονογραφία;

8. Αναπτύξτε την άποψη ενός σύγχρονου επιστήμονα ότι «η εικόνα για μας δεν είναι ένα αντικείμενο, που μας δίνει κάποια αισθητική απόλαυση ή μας κινεί την επιστημονική περιέργεια, αλλά έχει μια θεολογική έννοια».
9. Ποια θα μπορούσε να είναι η σημασία της θρησκευτικής γιορτής για ένα νέο σήμερα;
10. Ένα θρησκευτικό πανηγύρι θα μπορούσε να έχει ουσιαστική σημασία για τη ζωή του σημερινού ανθρώπου;
11. Ήταν κατά τη γνώμη σας αναγκαία η απόρριψη των έργων του Νόμου από την Εκκλησία και γιατί;
12. Θα μπορούσε για σας προσωπικά η συμμετοχή στη θεία λατρεία να είναι πρόγευση μιας μέλλουσας ζωής και γιατί;

2.2 Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

1. Ποιες είναι οι προτυπώσεις της θείας Ευχαριστίας;
2. Το βυζαντινό τυπικό ολοκληρώθηκε τον 9ο αιώνα.
 - α. Ποια μορφή λατρείας προηγήθηκε του 9ου αι.;
 - β. Πώς εξελίχθηκε η λατρεία τον 9ο αι.;
3. Γιατί το Βάπτισμα λέγεται Φώτισμα;
4. Τι είναι η «Μεγάλη Είσοδος»;
5. Πρέπει να κοινωνούμε συχνά και γιατί;
6. Τι είναι τα κοντάκια;
7. Τι είναι οι κανόνες;
8. Τι γνωρίζετε για τη μουσική σημειογραφία;
9. Ποιοι είναι οι βασικοί σταθμοί εξέλιξης της ορθόδοξης ζωγραφικής;
10. Η Εκκλησία γνωρίζει μια σειρά εορταστικών κύκλων.
 - α. Ποιοι είναι αυτοί;
 - β. Ποια είναι κατά τη γνώμη σας η χρησιμότητά τους;
11. Πιστεύετε ότι έχουμε ανάγκη από το παράδειγμα των αγίων; Αιτιολογήστε την απάντησή σας.
12. Έχουν λόγο ύπαρξης τα πανηγύρια σήμερα; Αιτιολογήστε την απάντησή σας.

2.3 Συνδυασμός ερωτήσεων ανάπτυξης και σύντομης απάντησης

1. Από τα κεντρικότερα σημεία της Θείας Λειτουργίας είναι η ανάγνωση του Αποστόλου και του Ευαγγελίου.
 - α. Ποιο το περιεχόμενο των μηνυμάτων τους;
 - β. Ποια η χρησιμότητά τους;
 - γ. Τα μηνύματα που εκπέμπουν τα κείμενα αυτά πιστεύετε ότι είναι δυνατό να διαμορφώνουν τη ζωή της εκκλησιαστικής κοινότητας;
2. «Μετά φόβου Θεού, πίστεως και αγάπης προσέλθετε»
 - α. Αναλύστε τη φράση αυτή.
 - β. Αναγνωρίζετε στη φράση αυτή το κοινωνικό στοιχείο της ορθόδοξης λατρείας; Δημιουργεί τις προϋποθέσεις, ώστε να μπορεί κανείς να ισχυριστεί ότι η εκκλησιαστική κοινωνία είναι άλλης ποιότητας από κάθε άλλη κοινωνία;
3. *«Χριστός γεννάται δοξάσατε,
Χριστός εξ ουρανών απαντήσατε,
Χριστός επί γης υψώθητε.
Άσατε τω Κυρίω πάσα η γη
και εν ευφροσύνη ανυμνήσατε λαοί
ότι δεδόξασται».*
 - α. Επισημάνετε στον παραπάνω ύμνο το θεολογικό και διδακτικό χαρακτήρα.
 - β. Είναι πανηγυρικό το ύφος του ύμνου και γιατί;
 - γ. Ποια σημεία του ύμνου καλούν τους πιστούς σε εσωστρέφεια και ποια δείχνουν τον κοινωνικό του χαρακτήρα;

2.4 Ερωτήσεις κλειστού ή αντικειμενικού τύπου

α. Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής

Βάλτε σε κάθε ερώτηση τη σωστή απάντηση σε κύκλο.

1. Από τον 3ο αι. μ.Χ. παρουσιάζεται στη λατρεία ο θεσμός:
 - α. των πρεσβυτέρων
 - β. των κατηχομένων
 - γ. των καθηγουμένων
2. Η οργάνωση της χριστιανικής λατρείας ξεκίνησε από:

- α. Τη Ρώμη.
 - β. Την Αλεξάνδρεια
 - γ. Τη Ναζαρέτ
 - δ. Τα Ιεροσόλυμα.
3. Παρακάτω αναφέρονται με διαφορετική σειρά τα στοιχεία της Θείας Ευχαριστίας. Ποιά είναι η σωστή σειρά;

A

*Αντίφωνα, ειρηνικά, μικρή είσοδος, αναγνώσματα, αναφορά,
μεγάλη είσοδος, θεία κοινωνία*

B

*Ειρηνικά, αντίφωνα, αναγνώσματα, μικρή είσοδος,
αναφορά, μεγάλη είσοδος, θεία κοινωνία*

Γ

*Ειρηνικά, αντίφωνα, μικρή είσοδος, αναγνώσματα,
μεγάλη είσοδος, αναφορά, θεία κοινωνία*

Η σωστή σειρά είναι η

A

B

Γ

(Βάλτε σε κύκλο το αντίστοιχο γράμμα)

4. Η πρόθεση συμβολίζει:
- α. Τη Γέννηση του Χριστού.
 - β. Τη Σταύρωση του Χριστού.
 - γ. Τη δημιουργία του κόσμου.
 - δ. Τίποτε απ' όλα αυτά.
5. Τη σημειογραφία στη βυζαντινή μουσική καθιέρωσε:
- α. Ο Ιωάννης Χρυσόστομος.
 - β. Ο Κύριλλος Ιεροσολύμων.
 - γ. Ο Ιωάννης Δαμασκηνός.
 - δ. Ο Μέγας Βασίλειος.

β. Ερωτήσεις διάταξης

1. Η εκκλησιαστική μουσική δεν ήταν από την αρχή της ζωής της Εκκλησίας η ίδια. Μπορείτε να βάλετε στη σωστή σειρά τους σταθμούς της;

Σωστή σειρά

• Ιωάννης Δαμασκηνός.
Καθιέρωση της μουσικής σημειογραφίας.	α.
• Στρογγυλή σημειογραφία.	β.
• Μελωδική απαγγελία.	γ.
• Μουσική μεταρρύθμιση
από Χρύσανθο, Γρηγόριο και Χουρμούζιο.	δ.

2. Βάλτε στη σειρά τις παρακάτω ακίνητες γιορτές, που έχουν ως κέντρο τους τα Χριστούγεννα.

Σωστή σειρά

• Χριστούγεννα.	α.
• Ύψωση του Τιμίου Σταυρού.	β.
• Θεοφάνεια.	γ.
• Περιτομή.	δ.
• Μεταμόρφωση του Σωτήρος.	ε.
• Υπαπαντή.	στ.

γ. Ερωτήσεις αντιστοίχισης ή σύζευξης

1. Ενώστε με μια γραμμή τα στοιχεία της στήλης Α με τα στοιχεία της στήλης Β. (Σε κάθε στοιχείο της στήλης Α αντιστοιχεί ένα μόνο στοιχείο της στήλης Β. Κάποια από τα στοιχεία της στήλης Β περισσεύουν).

A	B
Κοντάκια	Δογματικός κύκλος
Δοξολογία	Λάβετε φάγετε...
Αμνός	Ναοδομία
Θ. Ευχαριστία	Όρθρος
Μονή Στουδίου	Πασχάλιο δείπνο
Χρίσμα	Ρωμανός ο Μελωδός
Αναφορά	Παρασημαντική
Μυστικό δείπνο	Κανόνες
Ειρμός	Βυζαντινό τυπικό
	Δωρεά
	Ανάμνηση
	Άρτος και Οίνος

2. Να συσχετίσετε τις λέξεις των παρακάτω στηλών, γράφοντας μπροστά από τους αριθμούς της Α στήλης το αντίστοιχο γράμμα της Β στήλης. Η άσκηση έχει ως θέμα της την ορθόδοξη ζωγραφική. (Σε κάθε στοιχείο της στήλης Α αντιστοιχεί ένα μόνο στοιχείο της στήλης Β).

A	B
1 Παντοκράτορας	α. Βασιλική
2 Ωραία πύλη	β. Ζωηρές κινήσεις
3 Δευτέρα Παρουσία	γ. Τέμπλο
4 Τρίμορφο	δ. Τρούλος
5 Κρητική Σχολή	ε. Νάρθηκας
6 Μακεδονική Σχολή	στ. Δογματικός κύκλος
	ζ. Ιεράρχες
	η. Δωδεκάορτο
	θ. Συγκρατημένες κινήσεις

δ. Ερωτήσεις συμπλήρωσης κενού

1. Να συμπληρώσετε τα κενά του αποσπάσματος που ακολουθεί, βάζοντας στην κατάλληλη θέση τις παρακάτω λέξεις:

*θεωρία, επιδράσεις, παράδοση, μελωδός, πίστη, ελληνική μουσική,
αρχαιοελληνικός, ήχος, τουρκοκρατία, ελληνικότητα*

Την..... προέλευση της βυζαντινήςβεβαιώνουν οι
..... όροι που χρησιμοποιήθηκαν, οι και οι τόνοι
της μουσικής και η εξοικείωση των εκκλησιαστικών προς
την ολοκληρωμένη μουσική των αρχαίων Ελλήνων. Η
..... της διατηρήθηκε και κατά την
Ήταν τόσο ισχυρή και συνδεδεμένη με την η εκκλησιαστική
μουσική παράδοση, ώστε ήταν αδύνατο να δεχτεί ουσιαστικές τουρκικές
.....

2. Να βάλετε τις παρακάτω λέξεις στα κατάλληλα κενά του κειμένου που ακολουθεί:

*δέομαι, Ωσαννά, Σαβαώθ, αίνεσις, έχω, πνεύμα, ύμιστος,
ευλογώ, ειρήνη, άξιος, γη, ερχόμενος*

Έλεον, θυσίαν

Και μετά του σου

..... προς τον Κύριον

..... και δίκαιον

Άγιος, Άγιος, Άγιος, Κύριοςπλήρης ο ουρανός και η

..... της δόξης σου. Ωσαννά εν τοις υψίστοις. ο

..... εν ονόματι Κυρίου ο εν τοις

.....

ε. Ερωτήσεις διαζευκτικής απάντησης ή του τύπου «σωστό - λάθος»

Βάλτε ένα σταυρό στο αντίστοιχο τετραγωνάκι σε καθεμιά απ' τις παρακάτω περιπτώσεις:

	Σωστό	Λάθος
• Οι ομοιότητες των μυστηρίων της Εκκλησίας με τα μυστήρια των αρχαίων ειδωλολατρικών θρησκειών είναι ουσιαστικές.	☐	☐
• Σοβαρές τροποποιήσεις στη λατρεία μπορεί μόνο μια Οικουμενική Σύνοδος να επιφέρει.	☐	☐
• Η θεία Κοινωνία μας ενώνει σε μια κοινωνία πιστών ατόμων.	☐	☐
• Το ευεργετικό νερό της βροχής συμβολίζει το Βάπτισμα που μας σώζει.	☐	☐
• Η ψαλμωδία του λαού είναι αντιφωνική.	☐	☐
• Η ορθόδοξη ζωγραφική είναι διακοσμητική τέχνη.	☐	☐
• Στο τέμπλο του ναού βρίσκεται το Δωδεκάορτο.	☐	☐
• Η Μεγάλη Εβδομάδα ανήκει στις κινητές εορτές του Πεντηκοσταρίου.	☐	☐
• Ο Παντοκράτορας στον τρούλο ανήκει στο δογματικό κύκλο.	☐	☐

2.5 Συνδυασμός ερωτήσεων αντικειμενικού τύπου και ανοιχτής απάντησης

1. Βάλτε σε κύκλο το γράμμα που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση και αιτιολογήστε σύντομα την επιλογή σας.

- Κάτω από την Αγία Τράπεζα τοποθετούνται λείψανα Αγίων επειδή:
 - α. Αυτό θεωρείται ευλογία για τους πιστούς
 - β. Πάνω στις θυσίες των Αγίων θεμελιώθηκε η Εκκλησία.
 - γ. Και οι Άγιοι τελούσαν τη Θεία Ευχαριστία πάνω στην Αγία Τράπεζα.
 - δ. Η Αγία Τράπεζα είναι ο καταλληλότερος τόπος για μια τέτοια τοποθέτηση.

Αιτιολογήστε την επιλογή σας:

.....

.....

.....

2. Βάλτε ένα σταυρό στο αντίστοιχο τετραγωνάκι και αιτιολογήστε την εκλογή σας.

Η ειρήνη του κόσμου για την Εκκλησία θα έπρεπε να είναι αποτέλεσμα της «άνωθεν ειρήνης».

σωστό

λάθος

.....

.....

3. Να βάλετε στη σωστή σειρά τα παρακάτω μέρη της Θείας Λειτουργίας:

Αναγνώσματα, Θ. Κοινωνία, Αγία αναφορά, Μεγάλη είσοδος, Ειρηνικά

α.....β.....γ.....δ.....ε.....

Να περιγράψετε τη Μεγάλη Είσοδο και να αναλύσετε το συμβολισμό της.

3. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

3.1 Ολιγόλεπτο κριτήριο αξιολόγησης

Το παράδειγμα αυτό αναφέρεται υποθετικά στη διδακτική ενότητα 20. Κύριος στόχος είναι να ελέγξει ο εκπαιδευτικός, αν οι μαθητές έχουν συνειδητοποιήσει το ρόλο της λατρείας στη ζωή των ανθρώπων διαχρονικά.

A. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΜΑΘΗΤΗ:

ΤΑΞΗ:..... ΤΜΗΜΑ:

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ:

B. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Να αναφέρετε μερικά στοιχεία της ιουδαϊκής λατρείας, που απέρριψε η χριστιανική λατρεία και να επισημάνετε την αιτία της απόρριψής τους.

.....
.....
.....
.....
.....

Μονάδες 10

2. Έχει ανάγκη από λειτουργική αναγέννηση η Εκκλησία και γιατί;

.....
.....
.....
.....
.....

Μονάδες 10

3.2 Κριτήριο για ωριαία εξέταση

Το παράδειγμα αυτό αναφέρεται στις διδακτικές ενότητες 28-29-30. Στόχος του διαγωνίσματος είναι να ελεγχθεί η γνώση των μαθητών πάνω στα θέματα που σχετίζονται με τις διδακτικές αυτές ενότητες και παράλληλα η κριτική τους σκέψη και άποψη πάνω σε ένα ευρύτερο προβληματισμό.

A. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΜΑΘΗΤΗ:

ΤΑΞΗ:.....ΤΜΗΜΑ:

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ:

B. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Τι είναι το κοντάκιο και ποια είναι τα μέρη από τα οποία αποτελείται;
 - α. Ποιο το περιεχόμενό του;
 - β. Σε τι διαφέρει από τον κανόνα;

Μονάδες 5

2. Είναι δυνατό η μουσική να αποτελέσει μέσο αναφοράς στο Θεό και γιατί;
 - α. Έχει ιδιαιτερότητες η θρησκευτική μουσική;
 - β. Ποια η προσωπική σου σχέση με τη θρησκευτική μουσική;

Μονάδες 7

3. Τι γνωρίζετε για το δογματικό κύκλο στην ορθόδοξη εικονογραφία;
 - α. Δυσχεραίνει την ελεύθερη κατανόηση του θείου από τον άνθρωπο;
 - β. Βοηθάει τον πιστό να λατρεύει το θείο;

Μονάδες 4

4. Είναι ελληνική η βυζαντινή μουσική;
 - α. Ποια είδη μουσικής, πιστεύετε, ότι έχουν στοιχεία από τη βυζαντινή μουσική;
 - β. Θα μπορούσε μελλοντικά να ταιριάσει με στοιχεία σύγχρονης μουσικής;

Μονάδες 4

4. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΜΕ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

4.1 Ολιγόλεπτα κριτήρια αξιολόγησης

Με ένα ολιγόλεπτο κριτήριο αξιολόγησης ο εκπαιδευτικός μπορεί να ελέγξει το βαθμό αφομοίωσης της ύλης από τους μαθητές και την κριτική τους ικανότητα. Τα παραδείγματα που ακολουθούν αφορούν τις διδακτικές ενότητες 24-25.

Αποσκοπούν στο να ελέγξουν:

- αν κατανοήθηκαν βασικοί όροι σε συμβολισμό και περιεχόμενο.
- αν συνειδητοποιήθηκε η σειρά, με την οποία συμβαίνουν τα δρώμενα.
- αν τα κορυφαία σημεία της Θείας Ευχαριστίας προβληματίζουν και προξενούν διάθεση βαθύτερης γνωριμίας με το Μυστήριο.

Παράδειγμα 1ο

A. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΜΑΘΗΤΗ:

ΤΑΞΗ:.....ΤΜΗΜΑ:

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ:

B. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Σημειώστε αν η καθεμιά από τις παρακάτω προτάσεις είναι σωστή ή λανθασμένη, βάζοντας ένα σταυρό στο αντίστοιχο τετραγωνάκι.

Σωστό Λάθος

α. Η μεταφορά του Ευαγγελίου συμβολίζει την είσοδο του Χριστού στη δημόσια ζωή και δράση Του.	☐	☐
β. Η ομολογία της πίστης (Πιστεύω) είναι ανεξάρτητη από το τι πιστεύει καθένας.	☐	☐
γ. Ο Όρθρος είναι ένα από τα μυστήρια της Εκκλησίας.	☐	☐

- δ. Με τη Δοξολογία τελειώνει ο Όρθρος.
- ε. Τα «Ειρηνικά» είναι προσευχή λήξης της Θείας
Λειτουργίας.

Μονάδες 5

2. Συμπληρώστε τις παρακάτω φράσεις:
- α. Η Θεία Λειτουργία αρχίζει με τις λέξεις
- β. Αναγνώσματα είναι
- γ. «Ταις πρεσβείαις της Θεοτόκου...»
- δ. Η Μεγάλη Είσοδος συμβολίζει

Μονάδες 5

3. Για ποιους λόγους το κήρυγμα θεωρείται αναπόσπαστο μέρος της Θείας
Λειτουργίας;

.....

.....

.....

.....

Μονάδες 5

4. Ποιες, κατά τη γνώμη σας, είναι οι προϋποθέσεις, που πρέπει να πληροί ένα
κήρυγμα, για να μιλήσει στην ψυχή του σύγχρονου ανθρώπου;

.....

.....

.....

Μονάδες 5

Παράδειγμα 2ο

A. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΜΑΘΗΤΗ:

ΤΑΞΗ:..... ΤΜΗΜΑ:

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ:

B. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Επιλέξτε τη σωστή απάντηση, βάζοντας σε κύκλο το αντίστοιχο γράμμα:

- Με την ευχή της αναφοράς:
 - α. Εκφράζουμε συμπάθεια στο πάθος του Χριστού.
 - β. Ομολογούμε την πίστη μας στην Εκκλησία.
 - γ. Ευχαριστούμε το Θεό για όλα όσα κάνει για μας.
 - δ. Δείχνουμε την πλήρη υποταγή μας στον αναφερόμενο Χριστό.

Μονάδες 5

2. Παρατηρήστε τις δύο εικόνες του βιβλίου στις σελίδες 118-119 (η θεία Μετάδοση και η θεία Μετάληψη).

I. Ποια απ' τις παρακάτω παρατηρήσεις είναι σωστή; (Βάλτε σε κύκλο το αντίστοιχο γράμμα).

- α. Οι μετέχοντες θα έπρεπε να φορούν άμφια.
- β. Η κίνηση και οι μορφές εκφράζουν απόλυτα την ιερότητα της στιγμής.
- γ. Ο ζωγράφος ξέχασε να διακοσμήσει την Αγία Τράπεζα.
- δ. Τα χρώματα δεν είναι τα κατάλληλα.

Μονάδες 5

II. Ποια είναι τα συμπεράσματά σας και οι παραπέρα σκέψεις σας βλέποντας την κίνηση των προσώπων στην παραπάνω εικόνα. Μπορεί να έχει σχέση με τη ζωή της εκκλησιαστικής κοινότητας;

.....
.....
.....

Μονάδες 10

4.2 Κριτήριο για ωριαία εξέταση

Το παράδειγμα που ακολουθεί αναφέρεται στην αξιολόγηση των διδακτικών στόχων που αναφέρονται στην ύλη του β' μέρους του εγχειριδίου.

Παράδειγμα

A. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΜΑΘΗΤΗ:

ΤΑΞΗ:.....ΤΜΗΜΑ:

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ:

B. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ελέγξτε αν οι παρακάτω προτάσεις είναι σωστές ή εσφαλμένες και βάλτε ανάλογα μέσα σε κύκλο το γράμμα Σ (σωστή) ή το Λ (λανθασμένη) στο φύλλο απαντήσεων.
 - α. Βάση και άξονας της χριστιανικής λατρείας είναι η συνειδητοποίηση από κάθε πιστό του ρόλου της Εκκλησίας μέσα στον κόσμο. Σ Λ
 - β. Η Καινή Διαθήκη μας δίνει τις βασικές πληροφορίες για όλα τα μυστήρια της Εκκλησίας. Σ Λ
 - γ. Η χριστιανική λατρεία στηρίχθηκε στις λατρευτικές παραδόσεις των Ιουδαίων και των Εσσαίων. Σ Λ
 - δ. Το «μάννα» κατά την πορεία των Ισραηλιτών στην έρημο συμβολίζει για την Εκκλησία την τροφή που μας δίνει ο Θεός για να ζούμε. Σ Λ
 - ε. Οι συστατικοί λόγοι, η επίκληση και ο καθαγιασμός στη Θ. Ευχαριστία είναι το κέντρο του μυστηρίου. Σ Λ
 - στ. Ο επινίκιος ύμνος αποτελεί την παρουσίαση και ανάπτυξη της θείας Οικονομίας. Σ Λ
 - ζ. Η απόλυση βρίσκεται στο τέλος των αναγνωσμάτων. Σ Λ
 - η. Η Αγία Τράπεζα συμβολίζει το Γολγοθά. Σ Λ

- θ. Η πρώτη μορφή ναών ήταν τα Κυριακά και τα
Μαρτύρια. Σ Λ
- ι. Τα σύμβολα στη ζωγραφική εκφράζουν αλήθειες της
πίστεως. Σ Λ
- Μονάδες 5 (0,5X10)

2. Επιλέξτε τρεις από τις παραπάνω προτάσεις που θεωρείτε λανθασμένες και
διατυπώστε τις σωστά στα σχετικά κενά του φύλλου απαντήσεων.
Μονάδες 3 (1X3)

3. Για καθεμιά από τις ερωτήσεις, που ακολουθούν βάλτε σε κύκλο το γράμμα
του φύλλου απαντήσεων, που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση. (Σε κάθε
περίπτωση υπάρχει μια μόνο σωστή απάντηση).

- 3.1. Στον ημερήσιο εορταστικό κύκλο ανήκει:
- α. η προηγιασμένη
 - β. τα εγκαίνια
 - γ. ο αγιασμός
 - δ. το μεσονυκτικό
 - ε. η παράκληση
- 3.2. Η έννοια του ιερού χρόνου περιλαμβάνει:
- α. τις μέρες των μεγάλων εορτών.
 - β. τις μέρες όλου του χρόνου.
 - γ. τη μέρα των Χριστουγέννων και του Πάσχα
 - δ. τις Κυριακές όλου του χρόνου
 - ε. τις μέρες που είναι αφιερωμένες στο Χριστό.
- 3.3. Οι κατηχούμενοι ονομάζονται και:
- α. νεοφώτιστοι
 - β. νεοβαπτισμένοι
 - γ. οι προς το φώτισμα
 - δ. οι φωτισμένοι
 - ε. οι καλοφωτισμένοι

- 3.4. Ψάλλοντας το «είδομεν το φως το αληθινόν» ομολογούμε τη συμμετοχή μας:
- α. στο Πάθος του Χριστού
 - β. στη Βάπτισή Του
 - γ. στις χαρές της Εκκλησίας
 - δ. στην Ανάσταση του Χριστού
 - ε. στο γεγονός της Πεντηκοστής
- 3.5. Ο λειτουργικός χρόνος είναι:
- α. χρόνος ατομικής και κοινής λατρείας
 - β. χρόνος απόλυτης σιωπής και στοχασμού
 - γ. χρόνος κοινής δράσης
 - δ. συμπυκνωμένος χρόνος
 - ε. μυστικιστικός χρόνος

Μονάδες 5 (1X5)

4. Απαντήστε σε δύο από τις παρακάτω ερωτήσεις (μια από την ομάδα Γ1 και μια από την ομάδα Γ2). Γράψτε την απάντησή σας στη λευκή σελίδα του φύλλου απαντήσεων.

Γ1 α. Ποια εικόνα παρουσιάζει η χριστιανική λατρεία τον 2ο και 3ο αι;

Γ1 β. Ποια η σχέση της βυζαντινής μουσικής με το δημοτικό τραγούδι;

Γ2 α. «Η εικόνα παριστάνει με σύμβολα αυτόν τον ίδιο κόσμο των αισθήσεων και των συγκινήσεων, ελευθερωμένο από την αμαρτία, ανακαινισμένο εν Θεώ». Σχολιάζοντας το κείμενο αυτό, εκφράστε τη γνώμη σας πάνω στο θέμα της βυζαντινής εικόνας.

Γ2. β. Κατά την άποψή σας υπάρχουν περιθώρια ανανέωσης της λειτουργικής ζωής της Εκκλησίας; Οι νέες διαστάσεις, που λαμβάνει καθημερινά ο καιρός και ο χρόνος, που έχει στη διάθεσή του ο σύγχρονος άνθρωπος είναι καθοριστικοί παράγοντες στη διαμόρφωσή της;

Μονάδες 7 (3 για το Γ1 και 4 για το Γ2)

ΦΥΛΛΟ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΜΑΘΗΤΗ:

ΤΑΞΗ:.....ΤΜΗΜΑ:

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ:

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1.	α.	Σ	Λ
	β.	Σ	Λ
	γ.	Σ	Λ
	δ.	Σ	Λ
	ε.	Σ	Λ
	στ.	Σ	Λ
	ζ.	Σ	Λ
	η.	Σ	Λ
	θ.	Σ	Λ
	ι.	Σ	Λ

2. 1.
2.
3.

3.	3.1. α	β	γ	δ	ε
	3.2. α	β	γ	δ	ε
	3.3. α	β	γ	δ	ε
	3.4. α	β	γ	δ	ε
	3.5. α	β	γ	δ	ε

Επισυνάπτονται δύο λευκές σελίδες για να απαντήσει ο μαθητής στις ανοιχτές ερωτήσεις.

Υπάρχει η δυνατότητα να γίνει η εξέταση με ερωτήσεις ανοιχτού τύπου μόνο (ανάπτυξης ή σύντομης απάντησης). Καλό θα ήταν να γίνεται ένας συνδυασμός ερωτήσεων διαφορετικών τύπων.

5. ΕΡΓΑΣΙΕΣ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Ενδεικτικά θέματα εργασιών - ασκήσεων για το σχολείο ή το σπίτι

1. Να γίνει παρουσίαση μιας ευχής από τη λειτουργία του Αγίου Ιακώβου του Αδελφοθέου.
2. Να γίνει προβολή διαφανειών για τη Θ. Λειτουργία και να εκφράσουν τις παρατηρήσεις τους οι μαθητές.
3. Να γίνει παρακολούθηση της Θ. Λειτουργίας ή άλλων μυστηρίων και να καταγράψουν οι μαθητές τις παρατηρήσεις τους.
4. Να αναλυθούν τμήματα από κανόνες ή κοντάκια.
5. Να γίνει αντιπαραβολή ύμνων και δημοτικών τραγουδιών.
6. Να σχεδιασθούν διάφορα είδη ρυθμών χριστιανικών ναών και να γίνει σύγκριση.
7. Να γίνει ανάλυση εικόνων διαφορετικών εικονογραφικών κύκλων και τεχνοτροπιών.
8. Να ανατρέξουν οι μαθητές στους ενοριακούς ναούς για συλλογή στοιχείων γύρω από λειτουργικά θέματα ή ζητήματα ρυθμού ή εικονογραφίας.
9. Να γίνει ανάλυση μιας «Ωρας» από την ακολουθία των Ωρών.
10. Να γίνει παρουσίαση μιας περιόδου του ετήσιου κύκλου.

6. ΣΥΝΘΕΤΙΚΕΣ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

Ενδεικτικά θέματα συνθετικών - δημιουργικών εργασιών

1. Να γίνει ανάλυση κεφαλαίων από τα βιβλία του π. Αλεξάνδρου Σμέμαν:
 - Για να ζήσει ο κόσμος (σχετικά με τα μυστήρια)
 - Η λειτουργική αναγέννηση και η Ορθόδοξη Εκκλησία
 - Η Εκκλησία προσευχομένη
 - Ευχαριστία
 - Μεγάλη Σαρακοστή
2. Να αναλυθεί το μικρό βιβλίο του Νικολάϊ Γκόγκολ, Θεία Λειτουργία.
3. Τα ιουδαϊκά στοιχεία στη χριστιανική λατρεία.
4. Μια έρευνα για τη γνώση των ιερών ακολουθιών ανάμεσα στους μαθητές του σχολείου.

5. Μια έρευνα στην ενορία, για το πώς βλέπουν τη λατρεία οι ίδιοι οι πιστοί.
6. Λειτουργικά στοιχεία στη λογοτεχνία.
7. Λειτουργικά στοιχεία στα έθιμα του λαού.
8. Συζήτηση με ένα ψάλτη για τη βυζαντινή μουσική.
9. Συζήτηση με ένα αγιογράφο για την εικονογραφία.
10. Ανάλυση μιας εικόνας.
11. Ανάλυση τμημάτων από το βιβλίο του Φ. Κόντογλου, Η έκφραση.
12. Η επικαιρότητα μιας ευχής από τη Θεία Λειτουργία του ιερού Χρυσοστόμου ή του Μ. Βασιλείου.
13. Παρουσίαση λειτουργικών βιβλίων της Εκκλησίας (Οκτώηχος κ.ά.).
14. Προσπάθεια συγγραφής ενός ύμνου στην περίπτωση που υπάρχουν μαθητές με ενδιαφέροντα.
15. Παρουσίαση ενός ιστορικού ναού της περιοχής.